

The Need Assessment of Family Training Programs (FTP_s) for Military Parents: Case Study of High Schools in a Military Town in Tehran, Iran

Esfandiar Azadmarzabadi¹, Ahmad Zarei^{*2}

¹ Behavioral Sciences Research Center, Life Style Institute, Baqiyatallah University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² M.A. Educational Science, Tehran University, Tehran, Iran

Received: 14 December 2017 Accepted: 21 April 2018

Abstract

Background and Aim: Family training programs (FTP_s) are considered an educational field for parents-students in the education system. This research has been carried out for the assessment and prioritization of educational needs for military parents that participated in FTP_s at schools of a military town in Tehran, Iran.

Methods: This is a mixed study that was conducted in two qualitative and quantitative phases in 2017. The research sample in the qualitative phase consisted of 10 mothers, 8 fathers and 10 adolescents (12–17 years old) of military families who were selected by a purposeful sampling method. Qualitative data were gathered through semi-structured interviews and a brainstorming technique and analyzed by the Colaizzi method. In the quantitative phase for prioritizing data; 364 parents and students was selected through the cluster sampling method, and analyzed with SPSS-18, using descriptive and inferential statistics.

Results: By analyzing the qualitative phase, 19 and 21 educational needs in junior and senior high schools were identified in four dimensions of socio-cultural, educational, religious, and physical - health. In the quantitative phase, the first priority of military parents educational needs in FTP_s, from the perspective of both junior and senior high school students was: physical health needs (with a score of 7.384) and educational needs (with a score of 5.970), respectively. From the perspective of parents in both junior and senior high school, physical health needs (with mean 73.3 and 75.5) were identified as the first priority. Results also showed that boys have more severe physical-health needs than girls. There was no significant difference between the views of mothers and fathers on the selection of educational needs.

Conclusion: The educational needs prioritized in this study, physical health needs and educational needs, (within the framework family training program) can be considered as a basis for revising the educational content of these courses in military town schools.

Keywords: Needs Assessment, Family Training Program, Military Parents, School.

*Corresponding author: Ahmad Zarei, Email: ahmadutl70@gmail.com

نیازسنجی آموزشی برنامه‌های آموزش خانواده (FTP) برای اولیاء نظامی دانش‌آموزان: مطالعه موردی مدارس متوسطه یک شهرک نظامی در شهر تهران

اسفندیار آزاد مرزآبادی^۱، احمد زارعی^{۲*}

^۱ مرکز تحقیقات علوم رفتاری، پژوهشکده سبک زندگی، دانشگاه علوم پزشکی بقیه الله، تهران، ایران

^۲ کارشناسی ارشد علوم تربیتی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: برنامه‌های آموزش خانواده به عنوان یک ساحت تربیتی برای اولیاء دانش‌آموزان در نظام آموزش و پرورش قلمداد می‌گردد. این مطالعه با هدف نیازسنجی و اولویت‌بندی نیازهای آموزشی اولیاء نظامی شرکت کننده در برنامه‌های آموزش خانواده (FTPs) در سطح مدارس یک شهرک نظامی در شهر تهران انجام گرفته است.

روش‌ها: این مطالعه، با رویکرد ترکیبی در دو فاز کیفی و کمی در سال ۱۳۹۵ انجام گرفت. نمونه پژوهش در فاز کیفی شامل ۱۰ نفر از مادران، ۸ نفر از پدران و ۱۰ نفر از دانش‌آموزان (۱۲ تا ۱۷ سال) می‌باشد که به صورت هدفمند از بین خانواده‌های نظامی انتخاب شده‌اند. داده‌های بخش کیفی با استفاده از مصاحبه‌های نیمه‌ساختاریافته و نیازسنجی به شیوه بارش افکار (Brainstorming) گردآوری و با رویکرد Colaizzi مورد تحلیل قرار گرفت. در فاز کمی با هدف اولویت بندی داده‌ها تعداد ۳۶۴ نفر از والدین و دانش‌آموزان به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای چند مرحله‌ای انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها در فاز ۲ با استفاده از دو پرسشنامه محقق ساخته و تحلیل داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی و استنباطی به کمک نرم افزار SPSS 18 انجام گرفت.

یافته‌ها: با تحلیل فاز کیفی تعداد ۱۹ و ۲۱ نیاز آموزشی به ترتیب در مقطع اول و دوم متوسطه در چهار بعد اجتماعی- فرهنگی، تحصیلی، مذهبی و جسمی- بهداشتی احصاء گردید. در فاز کمی اولویت اول نیاز آموزشی اولیاء نظامی در برنامه آموزش خانواده از دیدگاه دانش‌آموزان در هر دو مقطع اول و دوم متوسطه به ترتیب شامل: نیازهای جسمی - بهداشتی (با امتیاز: ۷/۳۸۴) و نیازهای تحصیلی (با امتیاز: ۵/۹۷۰) بود. همچنین از دیدگاه والدین در هر دو مقطع تحصیلی متوسطه، نیازهای جسمی و بهداشتی (با میانگین: ۷۳/۳ و ۷۵/۵) به عنوان اولویت اول شناخته شد. سایر نتایج نشان داد پسران نیازهای جسمی- بهداشتی شدیدتری را نسبت به دختران تجربه می‌کنند. همچنین بین دیدگاه مادران و پدران در انتخاب نیازهای آموزشی تفاوت معناداری وجود ندارد.

نتیجه‌گیری: نیازهای آموزشی اولویت بندی شده در این مطالعه، نیازهای جسمی - بهداشتی و نیازهای تحصیلی، در چارچوب برنامه آموزش خانواده می‌تواند به عنوان مبنایی برای تجدیدنظر در محتوای آموزشی این دوره‌ها در سطح شهرک‌های نظامی قرار گیرد.

کلیدواژه‌ها: نیازسنجی آموزشی، برنامه‌های آموزش خانواده، اولیاء نظامی، مدرسه.

* نویسنده مسئول: احمد زارعی، پست الکترونیک: ahmadutl70@gmail.com

دریافت مقاله: ۱۳۹۶/۰۹/۲۳ پذیرش مقاله: ۱۳۹۷/۰۲/۰۱

مقدمه

آموزش خانواده یکی از حوزه های پر اهمیت تحقیقی در جامعه شناسی آموزش و پرورش است، چراکه اهمیت بسزایی در طرح گفتمان های اجتماعی بین خانواده و جامعه دارد (۱). آموزش خانواده اشاره به هرگونه آموزش، برنامه و یا سایر مداخلات آموزشی دارد که در این فرایند والدین مهارت های فرزند پروری لازم برای برقراری ارتباط مناسب با فرزندان را می آموزند (۲). این برنامه ها و مداخلات آموزشی می تواند به صورت مستقیم و با روش هایی همچون بحث گروهی، مشاوره فردی، پخش فیلم و یا به صورت غیرمستقیم با استفاده از ابزارهای ارتباطی همچون Email, Echad, VCD, CD ROM و غیره صورت پذیرد (۳). در این مطالعه، برنامه های آموزش خانواده اشاره دارد به هرگونه آموزشی که والدین نظامی به صورت مستقیم و در قالب بحث گروهی در سطح مدارس جهت ارتقاء مهارت های فرزند پروری فرامی گیرند. در چند دهه اخیر، از یک سو با رشد آسیب ها و مشکلات رفتاری در فرزندان (۱) و از سوی دیگر به دلیل ضعف سبک های فرزند پروری مناسب در والدین (۲)، بسیاری از کشورها تلاش هایی را در راستا رفع این نیازهای ضروری خانواده ها در سطح مدارس انجام داده اند (۴). در کشور ما نیز در سال ۱۳۴۶ انجمنی با نام «انجمن اولیاء و مربیان» با اهدافی همچون: جوانان و تشکیل خانواده، خانواده و فرزندان در دوره پیش از دبستان، خانواده و فرزندان در دوره دبستان، خانواده و فرزندان در دوره راهنمایی و خانواده و فرزندان در دوره دبیرستان در سطح مدارس تأسیس شد (۵). در راستا تحقق این اهداف از سال ۱۳۵۱ کلاس هایی برای آموزش موضوعات خانوادگی و تربیتی در برخی از مدارس تشکیل شد (۴). در حال حاضر، دوره های آموزش خانواده (مصوب ۱۳۷۷ شورا عالی انجمن اولیاء و مربیان) به منظور افزایش آگاهی های تربیتی والدین و رفتار مناسب در محیط خانواده به کار خود ادامه می دهد (۵). با اینحال، در طی دو دهه گذشته، باوجود اهمیت و ضرورت برنامه های آموزش خانواده در سطح مدارس همچون: کاهش آسیب ها و مشکلات رفتاری در نوجوانان (۱)، افزایش عملکرد تحصیلی (۶)، کاهش سوءاستفاده جنسی از کودکان (۷)، کاهش ترس و اضطراب در کودکان (۸)، تقویت عوامل محافظتی همچون سبک های فرزند پروری، در والدین (۲)، و کاهش حاملگی های ناخواسته در سنین اولیه نوجوانانی (۹) که در تحقیقات متعدد به آن اشاره شده بود، برنامه های آموزش خانواده در کشور ما از یک مشکل جدی به نام «کاربردی نبودن محتوا» رنج می بردند (۱۰، ۴). از این رو، پژوهشگران متعددی همچون حکیم زاده و همکاران (۱۰)، عصاره و نصیری (۱۱)، نبوی (۴)، فتح آبادی و عمومی (۱۲) در تلاش بوده اند تا با استفاده از نیازسنجی آموزشی بر روی برنامه های آموزش خانواده این خلأ را پر کنند. برای مثال، نبوی (۴) در تحقیقات خود به نیازسنجی آموزشی برنامه های آموزش خانواده در مقطع تحصیلی متوسطه و حکیم زاده و همکاران (۱۰)، عصاره و نصیری (۱۱) به

نیازسنجی برنامه های آموزش خانواده در همه مقاطع تحصیلی پرداختند. نتیجه تحقیقات آن ها نیازهای اولیاء در برنامه آموزش خانواده را در ابعاد مختلف همچون: اجتماعی - فرهنگی، جسمی - بهداشتی، روان شناختی - تحصیلی و مسائل نوپدید نشان می دهند. باوجود تجدیدنظرهای صورت گرفته در حوزه محتوای آموزش خانواده و کم رنگ شدن شکاف محتوایی، اما به نظر می رسد همچنان مشکلاتی در این زمینه وجود دارد (۱۰، ۴). Fillig و Sandvin معتقدند، دو اصل مهم برای برنامه ریزی و مدیریت برنامه های آموزش خانواده در سطح مدارس، توجه به نیازهای آموزشی خانواده ها با توجه به شرایط سنی فرزندان و همچنین مقتضیات شغلی و اجتماعی - فرهنگی خانواده ها است که بر اساس آن محتوای برنامه آموزش خانواده تدوین و طراحی می گردد (۱۳). از آنجا که پژوهش حاضر در مقطع تحصیلی متوسطه و در سنین نوجوانی (۱۲ تا ۱۷ سال) انجام می گیرد، لذا توجه به شرایط سنی این دوره ضروری است. Arent و Jensen (۱۴) معتقدند یکی از دوره هایی که به دلیل ماهیت تغییرپذیری آن از اهمیت بالایی برخوردار است دوره نوجوانی است. نوجوانی به دوره انتقال از کودکی به بزرگسالی اطلاق می شود (۱۴) که همواره با تغییرات بیولوژیکی «همچون، تغییرات هورمونی دوران بلوغ» (۱۵)، تغییرات شناختی «مانند، شکل گیری سبک تفکر انتزاعی، چندبعدی و فراشناختی» (۱۶)، تغییرات اجتماعی «مانند، انتقال از حالت وابستگی به خانواده به حالت مستقل» (۱۷) و تغییرات عاطفی «همچون، تثبیت استقلال فکری، ارزشی و نگرشی خود به خانواده» همراه است (۱۶). لذا، توجه به این خصوصیات در تدوین برنامه ها امری ضروری است.

اصل دوم برای تدوین محتوای برنامه های آموزش خانواده توجه به وضعیت شغلی و اجتماعی - فرهنگی خانواده ها است (۱۳). از جمله خانواده هایی که انتظار می رود با توجه سختی شرایط شغلی (۱۸)، محتوایی متفاوت برای آنان طراحی و تدوین گردد خانواده های نظامی است. در واقع، وجه متمایز خانواده های نظامی با غیرنظامی سبک زندگی متفاوت آنان است. جدایی طولانی مدت و حرکت مکرر دو ویژگی شناخته شده زندگی نظامی است (۱۹). فرزندان در خانواده های نظامی از یک طرف با دوری پدر و اعزام به مناطق جنگی یا مأموریت شغلی روبه رو هستند (۲۰) و از طرف دیگر باید استرس های ناشی از حضور والدین در مناطق جنگی همچون، خطر آسیب یا مرگ در حین عملیات نظامی را تجربه کنند (۱۹). لذا، در غیاب پدر ساختار خانواده تا حدی شبیه به خانواده های تک والدی می شود و مادر سرپرستی خانواده را به عهده می گیرد که در نتیجه این امر احتمال کاهش نظارت پدر و به دنبال آن ابتلا آسیب در این خانواده ها بالاست (۲۱). برای مثال، تحقیقات نشان می دهند که نظارت والدین با کاهش رفتارهای پرخطر مثل مصرف سیگار (۲۲)، درگیری فیزیکی (۲۳)، ترک تحصیل و مشکلات تحصیلی (۲۴) کمتر همراه است. خلأ نظارتی پدر زمانی بیشتر

نیازسنجی به شیوه بارش افکار (Brainstorming) گردآوری شده است (۲۹). گستردگی موضوع موردبحث و نیاز به بیان آزادانه نظر شرکت‌کنندگان از دلایل استفاده از این روش بود.

ابتداءً پژوهشگر به بررسی متون و اسناد مرتبط با نیازهای والدین و دانش‌آموزان در جلسات آموزش خانواده در ابعاد جسمی، شناختی، اجتماعی و عاطفی جهت تعیین اهداف و تسلط بر جلسه نیازسنجی پرداخت. در جلسه نیازسنجی والدین با معیارهای داشتن تجربه فرزند پروری، عضو خانواده نظامی بودن و داشتن روحیه مشارکت وارد مطالعه شدند.

گروه متشکل از ۱۰ نفر از والدین در مدارس متوسطه اول (۶ نفر مادر و ۴ نفر پدر) و ۸ نفر در متوسطه دوم (۵ نفر مادر و ۳ نفر پدر) بود و مدت برگزاری جلسات هرکدام به مدت ۱/۵ ساعت تا رسیدن به نتایج و اشیاع‌پذیری در محل مدارس برگزار شد. در همه جلسات علاوه بر ضبط صدای اطلاع‌رسان‌ها یک تسهیل‌گر برای هدایت و کنترل جلسات وجود داشت و نظرات افراد را حول دو محور «تولید ایده» و «ارزیابی ایده» متمرکز می‌نمود. علاوه بر این، در این مطالعه از مصاحبه رودررو با ۱۰ نفر از دانش‌آموزان به مدت ۵ ساعت استفاده شد. علت استفاده از مصاحبه عدم تطابق سطح درک دانش‌آموزان با فرایند نیازسنجی بود.

برای تحلیل داده‌ها در فاز ۱ تحقیق، پژوهشگر با هدف کدگذاری یافته‌ها از رویکرد کلازی (Colaizzi) استفاده کرده است (۳۰). علت استفاده از این روش، بازرسی، تفکیک، تبدیل و مقوله‌بندی داده‌ها برای پیشنهاد به جامعه هدف بود (۳۰). در این روش هفت گام تا رسیدن به هدف کلی طی می‌شود، اما در این مطالعه به دلیل عمق کم مصاحبه‌ها و گستردگی موضوع تحلیل یافته‌ها در پنج مرحله شامل، رونویسی مصاحبه‌ها (Transcript)، شناسایی اظهارات مرتبط با بحث (Significant Statements)، فرموله کردن مفاهیم از دل اظهارات مرتبط (formulated meanings)، مقوله‌بندی (clustering) و در نهایت، اعتبار بخشی به یافته‌ها با استفاده از بازیابی اعضا (Member-check) و ممیزی بیرونی (External audit) صورت پذیرفت.

در فاز دوم، ابعاد پیشنهادشده در قالب ۲ پرسشنامه محقق ساخته جهت تعمیم نتایج به جامعه بزرگ‌تر، تعیین اولویت‌بندی و شناخت دیدگاه‌های شرکت‌کنندگان نسبت به هر بعد در اختیار والدین و دانش‌آموزان قرار گرفت. جامعه آماری در این مرحله همه والدین و دانش‌آموزان مدارس دخترانه و پسرانه متوسطه اول و دوم در یک شهرک نظامی در سال تحصیلی ۹۶ - ۱۳۹۵ بودند.

نمونه‌گیری به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای در محدوده شهرک نظامی تا سطح مدارس انجام پذیرفت، و برآورد حجم نمونه و مکفی با توجه به جدول کرجسی و مورگان N: ۷۰۴۲ S: ۳۶۴ تعیین شد. جدول ۱ فرایند کامل نمونه‌گیری در فاز کمی را نشان می‌دهد.

احساس خواهد شد که بدانیم در طی دوران نوجوانی ارتباط و همبستگی بین والدین - نوجوان تأثیرات مؤثری را بر روی کارکردهای عاطفی، اجتماعی و شناختی نوجوان دارد (۲۵). انجمن روانشناسی آمریکا در تحقیقات خود نشان می‌دهد که فرزندان خانواده‌ای نظامی که بین سنین ۱۱ تا ۱۶ سالگی بوده‌اند میزان مشکلات عاطفی و رفتاری همچون خشم، اضطراب، افت تحصیلی و انزوا اجتماعی در آن‌ها شایع‌تر از سایر گروه‌های سنی است (۲۶). نتایج تحقیقات در ایران نیز نتایج مشابه با (۲۶) را ارائه داده‌اند. بطوریکه، یافته‌های تحقیقی مرتبط با رفتارهای پرخطر فرزندان در بین خانواده‌های نظامی به شدت تحت تأثیر گروه‌های سنی مورد استفاده در تحقیق می‌باشد. برای مثال، در تحقیقات صورت پذیرفته (۲۸، ۲۷)، نمونه‌های پژوهش بین سنین ۲۰ تا ۲۴ سال گرایش به رفتارهای پرخطر همچون رابطه جنسی، مصرف الکل، مصرف سیگار و رانندگی پرخطر را در همه موارد در خانواده‌های غیرنظامی بیشتر از خانواده‌های نظامی گزارش داده‌اند (۲۷). اما، در نمونه‌های پژوهش بین سنین ۱۴ تا ۱۸ سال گرایش به رفتارهای پرخطر در بین خانواده‌های نظامی بیشتر یا در بعضی جهات مساوی با خانواده‌های غیرنظامی گزارش شده است (۲۸).

نهایتاً، با توجه به ضرورت پرداختن به مسائل و مشکلات آموزشی و تربیتی خانواده‌های نظامی (۱۸، ۲۰، ۲۷)، تحقیق حاضر، برنامه‌های آموزش خانواده در سطح مدارس شهرک‌های نظامی را به‌عنوان یک منبع غنی برای کاهش مسائل و مشکلات آن‌ها نیازسنجی خواهد کرد. لذا، به دلیل تمرکز مدارس در سطح شهرک‌های نظامی این کار بلامانع خواهد بود. بنابراین پژوهش حاضر برای رسیدن به هدف فوق به شناسایی و اولویت‌بندی دیدگاه دانش‌آموزان و والدین نظامی نسبت به نیازهای خود در برنامه آموزش خانواده می‌پردازد.

روش‌ها

این مطالعه به روش ترکیبی در سطح مدارس یک شهرک نظامی در شهر تهران برای شناسایی نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در برنامه‌های آموزش خانواده در سال تحصیلی ۹۶-۱۳۹۵ انجام گرفته است. بدین ترتیب، ابتدا در این مطالعه داده‌های کیفی جمع‌آوری و تفسیر شده است و سپس داده‌های کیفی به عنوان مبنایی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌های کمی مورد استفاده قرار گرفته است.

نمونه پژوهش در فاز اول این مطالعه شامل ۱۸ نفر از والدین و ۱۰ نفر از دانش‌آموزان در ۲ مدرسه از مدارس این شهرک بودند که به‌صورت هدفمند انتخاب شدند. ملاک انتخاب آن‌ها داشتن تجربه مستقیم در تربیت نوجوانان بین سنین ۱۲ تا ۱۷ سال، عضو خانواده‌های نظامی بودن و تمایل به حضور در فرایند مصاحبه بود. در فاز اول، مطالعه داده‌های کیفی با استفاده از مرور اسناد، مصاحبه نیمه ساختاریافته (Semi-structured interview) و

جدول-۱. فرایند نمونه‌گیری مشارکت کنندگان در فاز کمی پژوهش

تعداد نمونه	مدارس			شهرک نظامی	فازهای انتخابی
	مدارس منتخب	تعداد	نوع		
دخترانه ۹۰	پسرانه ۹۶	۴	متوسطه اول	۱	۲۰۱
دخترانه ۸۴	پسرانه ۹۴	۴	متوسطه دوم		

ملاحظات اخلاقی: به منظور رعایت ملاحظات اخلاقی پژوهش، ضمن هماهنگی با دانشگاه نظامی در شهر تهران و اولیاء نظامی برای احصاء مصاحبه و توزیع پرسشنامه، اعتماد مشارکت کنندگان به منظور محرمانه ماندن اطلاعات آن‌ها جلب گردید.

نتایج

در فاز ۱، با تجزیه و تحلیل داده‌های کیفی ۱۹ نیاز آموزشی ضروری در مقطع اول متوسطه و ۲۱ نیاز آموزشی ضروری در مقطع دوم متوسطه در ۴ بعد محوری: اجتماعی - فرهنگی، تحصیلی، مذهبی و جسمی - بهداشتی به‌عنوان نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در برنامه‌های آموزش خانواده احصاء گردید. در جدول-۲ و جدول-۳ تعداد عناوین احصاء شده به تفکیک ابعاد و مقطع تحصیلی نمایش داده شده است.

در فاز ۲، از بین شرکت کنندگان ۹۲ دختر، ۱۰۰ پسر، ۷۷ مادر و ۹۵ پدر، در مجموع ۳۶۲ نفر به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند که از این تعداد ۱۸۵ نفر در مقطع اول متوسطه (مادران ۳۵ نفر، پدران ۵۰ نفر، پسران ۵۲ نفر و دختران ۴۸ نفر) و تعداد ۱۷۷ نفر در مقطع دوم متوسطه (مادران ۴۲ نفر، پدران ۴۵ نفر، پسران ۴۷ نفر و دختران ۴۳ نفر) بودند. میانگین سنی دانش‌آموزان و والدین در مقطع اول متوسطه به ترتیب ۱۳/۵ و ۴۱/۵ سال و در مقطع دوم متوسطه به ترتیب ۱۶/۵ و ۴۹/۵ سال برآورد گردید. پس از احصاء نیازهای آموزشی، جهت بررسی دقیق‌تر تفاوت میان اولویت بندی نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان نظامی در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های اول و دوم متوسطه تحصیلی، بالاترین فراوانی میانگین‌های به دست آمده برای هر سؤال بر اساس پاسخ‌های مجموع گزینه‌های «زیاد» و «خیلی زیاد» استخراج و جدول-۲ و جدول-۳ تنظیم گردید.

برای بررسی تفاوت میان اولویت بندی نیازهای آموزشی اولیاء نظامی از نگاه خود آنها در مقاطع تحصیلی، تحلیل آماری صورت نگرفته و بر اساس میانگین‌های به دست آمده از نظر ابعاد نیازها جدول-۴ تنظیم شده است. اطلاعات جدول-۴ نشان می‌دهد مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء در کلاس‌های آموزش خانواده در مقطع اول متوسطه به ترتیب اولویت عبارت‌اند از: نیازهای جسمی - بهداشتی (با میانگین: ۷۳/۳ از ۱۰۰٪)، سپس نیازهای اجتماعی - فرهنگی (با میانگین: ۶۷/۹۴ از ۱۰۰٪) و مذهبی (با میانگین: ۶۴/۹۷ از ۱۰۰٪) و در نهایت نیازهای تحصیلی (با میانگین: ۶۴/۷۵ از ۱۰۰٪). همچنین، مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء در مقطع دوم

محور اصلی تدوین پرسشنامه‌ها در فاز ۲، داده‌های حاصل از مرحله اول پژوهش بود. پس از فراهم کردن توافق کلیه دانش‌آموزان و والدین نظامی (۲۸ نفر از، دانش‌آموزان و والدین) سؤالات پرسشنامه در یک مقیاس لیکرت ۵ درجه‌ای از خیلی زیاد (۵) تا خیلی کم (۱) به شرح ذیل تهیه و بین تعداد نمونه پژوهش توزیع شد. هر دو پرسشنامه علاوه بر مقدمه‌ای در مورد ویژگی‌های جمعیت شناختی و هویتی آزمودنی مانند سن، جنسیت و مقطع تحصیلی از چهار گویه به ترتیب (نیازهای اجتماعی - فرهنگی ۱۴ سؤال بسته پاسخ و یک سؤال باز پاسخ؛ نیازهای تحصیلی ۱۱ سؤال بسته پاسخ و ۱ سؤال باز پاسخ؛ نیازهای مذهبی ۱۰ سؤال بسته پاسخ و ۲ سؤال باز پاسخ، و نیازهای جسمی - بهداشتی ۱۰ سؤال بسته پاسخ و ۳ سؤال باز پاسخ تشکیل شده بود. سؤالات پرسشنامه در بعد اجتماعی - فرهنگی به دنبال اولویت بندی نیازهای «ارتباطیابی»، «هویت یابی»، «الگوپذیری» و «باورپذیری»، در بعد تحصیلی، نیازهای «رشد فراشناخت» و «مهارت پروری»، در بعد مذهبی نیازهای «تربیت دینی»، «چرایی فردگرایی نوجوان در امور دینی» و «چرایی نوگرایی نوجوان در امور دینی» در بعد بهداشتی به دنبال اولویت بندی نیازهای «تربیت جنسی»، «حمایت عاطفی» و «نظارت جسمی» دانش‌آموزان و اولیاء نظامی در برنامه‌های آموزش خانواده بودند.

پرسشنامه‌های پژوهش قبل از اجرای نهایی به صورت مقدماتی و آزمایشی در سه مدرسه از مدارس متوسطه اول و دوم در بین والدین و دانش‌آموزان اجرا گردید. به منظور حصول اطمینان از روایی پرسشنامه سعی شد تمام سؤالات پژوهش از طریق پرسشنامه‌ها تحت پوشش قرار گیرند. همچنین به تأیید متخصصان روان‌سنجی و ناظر طرح نیز رسید. برای تأیید پایایی ابزار مورد استفاده تعداد ۳۰ نفر از والدین و ۳۰ نفر از دانش‌آموزان مدارس متوسطه اول و دوم به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب و ضمن اجرای پرسشنامه با تأکید بر همسانی درونی ابزار از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضریب همسانی درونی (آلفای کرونباخ) به دست آمده برای پرسشنامه‌های والدین و دانش‌آموزان به ترتیب $\alpha: 0/782$ و $\alpha: 0/822$ محاسبه گردید.

تجزیه و تحلیل آماری داده‌ها: به منظور تجزیه تحلیل داده‌ها در فاز کمی از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از آمار استنباطی شامل، آزمون t مستقل و t تک نمونه‌ای و آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در فاز کمی از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از آمار استنباطی شامل، آزمون t مستقل و t تک نمونه‌ای و آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در فاز کمی از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده گردید. داده‌ها با استفاده از آمار استنباطی شامل، آزمون t مستقل و t تک نمونه‌ای و آمار توصیفی برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در فاز کمی از نرم افزار SPSS نسخه ۱۸ استفاده گردید.

است. نتایج به طور خلاصه در جدول ۵- نمایش داده شده است. نهایتاً، به منظور مقایسه دیدگاه دانش آموزان و والدین از نظر جنسیت نسبت به نیازهای آموزشی اولیاء در کلاس‌های آموزش خانواده از آزمون تی مستقل استفاده شده است. از این رو، پس از نرمال‌سازی داده‌ها با استفاده از آزمون کولموگروف-اسمیرنوف جهت ارزیابی برابری واریانس‌ها از آزمون لوین (Levine's) استفاده گردید، نتایج نشان داده‌اند که بین دیدگاه پسران با میانگین $3/78$ ($SD: 1/23$) و دختران با میانگین $3/68$ ($SD: 1/26$) در سه بعد اجتماعی فرهنگی، تحصیلی و مذهبی تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر، پسران و دختران هر دو در این سه بعد، نیازهای آموزشی یکسانی را برای برنامه آموزش خانواده عنوان کرده‌اند. از طرف دیگر نتایج آزمون لوین برای بعد جسمی - بهداشتی تفاوت معناداری را نشان می‌دهد. بنابراین آزمون تی با فرض برابری واریانس معنادار بود. نتایج نشان داد که پسران با میانگین 4 ($SD: 1/10$) به طور معناداری نیازهای آموزشی جسمی - بهداشتی شدیدتری را نسبت به دختران $3/52$ ($SD: 1/25$) تجربه می‌کنند. در خصوص دیدگاه والدین از نظر جنسیت، نتایج نشان دادند که بین دیدگاه مادران با میانگین $3/73$ ($SD: 1/38$) و پدران با میانگین $3/73$ ($SD: 1/40$) تفاوت معناداری وجود ندارد. به عبارت دیگر، مادران و پدران هر دو عنوان کرده‌اند که نیازهای آموزشی یکسانی دارند. نتایج به طور خلاصه در جدول ۶- و جدول ۷- نمایش داده شده است.

متوسطه به ترتیب اولویت عبارتند از: نیازهای جسمی - بهداشتی (با میانگین: $75/5$ از 100%)، مذهبی (با میانگین: $69/33$ از 100%)، تحصیلی (با میانگین: $69/8$ از 100%) و در نهایت اجتماعی- فرهنگی (با میانگین: $66/85$ از 100%). نتایج به طور خلاصه در جدول ۴- نمایش داده شده است.

برای بررسی ابعاد نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در کلاس‌های آموزش خانواده در دوره‌های تحصیلی از نگاه دانش‌آموزان، از آزمون T تک نمونه‌ای استفاده شده است. بر اساس آزمون تی تک گروهی و مقایسه میانگین‌ها با میانگین فرضی جامعه ("۳ متوسط") مشخص شد که همه میانگین‌های به دست آمده دارای تفاوت آماری در سطح خطای $0/05\%$ هستند و مقادیر T از $4/79$ تا $7/38$ است. با توجه به اینکه عدد ۳ به عنوان حد وسط در نظر گرفته شده است، از این رو، به هر میزان پاسخ‌های افراد بالاتر از ۳ باشد بیانگر نیازهای آموزشی بیشتر در زمینه آن نیاز آموزشی بوده است. بر این اساس، اولویت توجه به نیازهای آموزشی اولیاء نظامی از نگاه دانش‌آموزان در مقطع متوسطه اول (۱۲ تا ۱۴ سال) شامل بعد جسمی - بهداشتی (با امتیاز: $7/384$)، سپس بعد تحصیلی (با امتیاز: $6/470$)، اجتماعی - فرهنگی (با امتیاز: $5/745$) و در نهایت نیازهای مذهبی (با امتیاز: $4/796$) است. نیازهای آموزشی اولیاء نظامی از دیدگاه دانش‌آموزان بر اساس میانگین و آزمون تی تک گروهی در مقطع متوسطه دوم (۱۵ تا ۱۷ سال) به ترتیب اولویت شامل ابعاد، تحصیلی (با امتیاز: $3/970$)، مذهبی (با امتیاز: $5/810$)، اجتماعی- فرهنگی (با امتیاز: $5/807$) و در نهایت بعد جسمی و بهداشتی (با امتیاز: $5/710$)

جدول ۲- مهم‌ترین نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در کلاس‌های آموزش خانواده «متوسطه اول»

مضامین کلی	نیاز احصاء شده	F ²	P ¹	F	P
		نوجوان	نوجوان	والدین	والدین
بعد اجتماعی- فرهنگی	۱- چگونگی نظارت مادر بر روی رشد نوجوان در غیاب پدر	۹/۶۸	۷	۴/۷۰	۷
	۲- رشد توانایی انطباق‌پذیری نوجوان با محیط‌های چندگانه	۹/۶۸	۸	۴/۷۲	۶
	۳- نظارت والدین بر نحوه دوست‌یابی در سنین اولیه نوجوانی	۸/۶۶	۱۵	۷/۷۳	۵
	۴- توجه به نقش حمایت اجتماعی خانواده در تسریع رشد نوجوان	۱/۶۷	۱۳	۹/۶۷	۱۶
	۵- تعادل بین سبک‌های فرزند پروری و ویژگی‌های دوره نوجوانی	۴/۶۵	۱۶	۸/۷۵	۲
	۶- توجه به نقش اعتمادبه‌نفس در استقلال یابی اولیه نوجوان	۲/۶۷	۱۱	۵/۶۹	۱۰
	۷- توجه به نقش الگوها در باورپذیری دوران اولیه نوجوانی	۲/۶۷	۱۲	۹/۶۸	۱۱
بعد تحصیلی	۱- توجه به نقش اینترنت در ظهور خلاقیت	۸/۶۹	۵	۵/۶۸	۱۳
	۲- آموزش سواد رسانه‌ای با تأکید بر مدیریت فضای مجازی	۵/۷۵	۲	۵/۶۷	۱۷
	۳- تقویت مهارت‌های برخورد با چالش‌های محیطی و پیچیده	۷/۶۹	۶	۱/۶۷	۱۹
	۴- چگونگی نظارت والدین بر استفاده نوجوان از رسانه‌های صوتی و تصویری	۹/۶۷	۱۰	۱/۶۷	۱۸
بعد جسمی - بهداشتی	۱- شناخت علائم آسیب‌زای نوجوانان در خانواده نظامی	۸/۷۹	۱	۸/۷۸	۱
	۲- توجه به نقش حمایت روانی خانواده در کاهش اختلال استرس	۱/۷۱	۳	۲/۷۴	۴
	۳- تربیت جنسی باهدف جلوگیری از قلدری جنسی در دوران اولیه نوجوانی	۴/۶۸	۹	۱/۷۰	۸
	۴- آموزش سواد تغذیه‌ای	۱/۷۰	۴	۸/۷۴	۳
بعد مذهبی	۱- توجه به نقش تربیت دینی صحیح در جلوگیری از کج‌روی‌های اولیه نوجوانی	۹/۶۶	۱۴	۸/۶۹	۹
	۲- چرایی فردگرایی نوجوان در امور دینی	۵/۶۳	۱۹	۲/۶۸	۱۵
	۳- کاهش یادگیری اجتماعی در نوجوان	۷/۶۴	۱۸	۲/۶۸	۱۴
	۴- روحیه نوگرایی و پرسشگرایی به مسائل دینی	۱/۶۵	۱۷	۸/۶۸	۱۲

1- Prioritize: 1 to 19

2- Frequently: N to %100

جدول-۳. مهم ترین نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در کلاس های آموزش خانواده «متوسطه دوم»

مضامین کلی	نیاز احصاء شده	F ²	P ¹	F	P
		دانش آموز	دانش آموز	والدین	والدین
بعد اجتماعی - فرهنگی	۱- چگونگی نظارت مادر بر روی رشد نوجوان در غیاب پدر	۵/۶۸	۱۲	۹/۶۰	۱۳
	۲- رشد توانایی انطباق پذیری نوجوان با محیط های چندگانه	۲/۶۷	۱۴	۱/۵۶	۲۱
	۳- توجه به نقش ارتباط یابی والدین با نوجوان در سال های اولیه بلوغ	۹/۶۵	۱۶	۹/۵۷	۱۷
	۴- نحوه برقراری رابطه صحیح با جنس مخالف	۸/۶۴	۱۸	۴/۵۶	۲۰
	۵- توجه به نقش حمایت اجتماعی خانواده در تسریع رشد نوجوان	۸/۶۶	۱۵	۷/۵۸	۱۵
	۶- تعادل بین سبک های فرزند پروری و ویژگی های دوره نوجوانی	۹/۶۸	۱۱	۱/۵۷	۱۸
	۷- عوامل مؤثر بر شکل گیری هویت مجازی در نوجوان	۶/۶۰	۲۱	۱/۶۷	۶
	۸- توجه به نقش تناقضات محیطی در روند هویت یابی	۳/۶۸	۱۳	۸/۵۶	۱۹
بعد تحصیلی	۱- نقش و جایگاه فراشناخت در یادگیری	۱/۷۵	۱	۹/۵۷	۱۶
	۲- توجه به جایگاه برنامه ریزی در دوره دبیرستان	۶/۷۳	۲	۱/۷۰	۲
	۳- تقویت هوش عملی در نوجوان جهت آمادگی برای زندگی آینده	۸/۷۱	۵	۵/۶۳	۱۰
	۴- تقویت سواد رسانه ای باهدف استفاده بهینه از فضای مجازی	۴/۷۱	۶	۸/۵۹	۱۴
	۵- تقویت مهارت های برخورد با چالش های محیطی و پیچیده	۶/۷۰	۹	۸/۶۱	۱۲
بعد جسمی - بهداشتی	۱- شناخت علائم آسیب زای نوجوانان در خانواده نظامی	۸/۷۰	۸	۱/۷۴	۱
	۲- توجه به نقش حمایت روانی خانواده در کاهش اختلال استرس	۱/۶۵	۱۷	۵/۶۸	۴
	۳- تربیت جنسی باهدف آمادگی برای زندگی آینده	۶/۶۳	۱۹	۸/۶۴	۹
	۴- آموزش سواد تغذیه ای	۵/۶۱	۲۰	۹/۶۷	۵
بعد مذهبی	۱- پاسخ صحیح به کنجکاو های دینی نوجوان	۹/۷۲	۳	۹/۶۹	۳
	۲- توجه به نقش اینترنت در گسست فرهنگی و تقدس زدایی از ارزش های نوجوان	۱/۷۲	۴	۵/۶۶	۷
	۳- گروه های مخرب، عرفان های دروغین و شیطان پرستی	۱/۶۹	۱۰	۹/۶۲	۱۱
	۴- روحیه نوگرایی و پرسشگرایی به مسائل دینی	۳/۷۱	۷	۹/۶۵	۸

1-prioritize: 1 to 21

2-Frequently: N to % 100

جدول-۴. اولویت بندی نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در مقاطع تحصیلی از نگاه والدین

ابعاد	متوسطه اول	میانگین هر بعد در متوسطه اول	متوسطه دوم	میانگین هر بعد در متوسطه دوم
بعد اجتماعی - فرهنگی	۲	۹۴/۶۷	۴	۸۵/۶۶
بعد تحصیلی	۴	۷۵/۶۴	۳	۸/۶۹
بعد مذهبی	۳	۹۷/۶۵	۲	۳۳/۶۹
بعد جسمی - بهداشتی	۱*	۳/۷۳	۱*	۵/۷۵

جدول-۵. نتایج آزمون تی تک گروهی جامعه برای بررسی ابعاد نیازهای آموزشی اولیاء نظامی در مقاطع تحصیلی از دیدگاه دانش آموزان

میانگین وزنی دیدگاه دانش آموزان	تعداد	نیازهای اجتماعی - فرهنگی	نیازهای تحصیلی	نیازهای مذهبی - بهداشتی	میانگین وزنی دیدگاه دانش آموزان
متوسطه اول	۱۰۰	۷۳۸۲/۳	۸۳۲۰/۳	۶۱۸۱/۳	۸۷۳۰/۳
متوسطه دوم	۹۰	۷۲۵۳/۳	۷۶۶۷/۳	۷۳۳۳/۳	۶۹۵۶/۳

ارزش مورد مقایسه = ۳

مقطع تحصیلی	ابعاد نیازهای آموزشی اولیا	T مقدار	درجه آزادی	سطح معنی داری	حد پایین	حد بالا
متوسطه اول (۱۲ تا ۱۴ سال)	بعد اجتماعی - فرهنگی	۷۴۵/۵	۹۹	...	۰.۴۸۳۲	۹۹۳۲.
	بعد تحصیلی	۴۷۰/۶	۹۹	...	۵۷۶۸.	۱,۰۸۷۲.
	بعد مذهبی	۷۹۶/۴	۹۹	...	۳۶۲۴.	۸۷۳۸.
	بعد جسمی - بهداشتی	۳۸۴/۷*	۹۹	...	۶۳۸۴.	۱,۱۰۷۶.
متوسطه دوم (۱۵ تا ۱۷ سال)	بعد اجتماعی - فرهنگی	۸۰۷/۵	۸۹	...	۴۷۷۱.	۹۷۳۴.
	بعد تحصیلی	۹۷۰/۵*	۸۹	...	۵۱۱۵.	۱,۰۲۱۸.
	بعد مذهبی	۸۱۰/۵	۸۹	...	۴۸۲۵.	۹۸۴۱.
	بعد جسمی - بهداشتی	۷۱۰/۵	۸۹	...	۴۵۲۵.	۹۲۷۶.

جدول-۶. نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت نیازهای آموزشی اولیاء نظامی از نظر جنسیت دانش‌آموزان

ابعاد	جنسیت	تعداد	میانگین	f	معنی‌داری	مقدار t	فاصله ۹۵٪	
							حد پایین	حد بالا
بعد اجتماعی - فرهنگی	پسر	۹۹	۶۹۶۱/۳	.۷۱۱	.۴۶۲	.۷۳۷	-۰.۲۲۶۱۹	.۴۹۵۷۶
	دختر	۹۱	۵۶۱۳/۳					
بعد تحصیلی	پسر	۹۹	۸۶۷۳/۳	.۱۰۲	.۵۰۷	.۶۶۵	-۰.۲۴۳۸	.۴۹۱۵۲
	دختر	۹۱	۷۴۳۵/۳					
بعد مذهبی - اخلاقی	پسر	۹۹	۷۹۰۹/۳	.۶۵۳	.۷۹۶	.۲۵۹	-۰.۲۹۹۳۵	.۳۸۹۶۶
	دختر	۹۱	۷۴۵۲/۳					
بعد جسمی - بهداشتی	پسر	۹۹	۰۰۴۵/۴	.۴۶۷/۹	*.۰۰۵	۸۲۲/۲	.۱۴۵۷۴	.۸۲۲۸۶
	دختر	۹۱	۵۲۰۲/۳					

جدول-۷. نتایج آزمون تی مستقل جهت بررسی تفاوت نیازهای آموزشی اولیاء نظامی از نظر جنسیت والدین

ابعاد	جنسیت	تعداد	میانگین	F	معنی‌داری	مقدار T	فاصله ۹۵٪	
							حد پایین	حد بالا
بعد اجتماعی - فرهنگی	مادران	۹۵	۳۱/۳	.۲۴۶	.۹۳۸	.۰۷۸	.۴۴۹۳۴	-۰.۴۱۵۱۶
	پدران	۷۷	۲۹/۳					
بعد تحصیلی	مادران	۹۵	۳۲/۳	.۱۲۸	.۸۱۲	-۰.۲۳۸	.۳۶۶۹۱	-۰.۶۶۷۵۲
	پدران	۷۷	۲۷/۳					
بعد مذهبی - اخلاقی	مادران	۹۵	۳۰/۳	.۵۸۴	.۵۶۸	-۰.۵۷۳	.۳۰۱۶۱	-۰.۵۴۸۲۳
	پدران	۷۷	۴۲/۳					
بعد جسمی - بهداشتی	مادران	۹۵	۳۵/۳	.۲۴۶	.۸۳۴	-۰.۲۱۰	.۳۷۴۶۹	-۰.۴۶۴۱۰
	پدران	۷۷	۴۰/۳					

بحث

مطابق است. در خصوص نیازهای آموزشی احصاء شده در هر بعد گزارش تحقیق حاکی از وجود تفاوت و شباهت‌هایی با مطالعات گذشته بود. نیازهای آموزشی «چگونگی نظارت والدین بر استفاده نوجوان از رسانه‌های صوتی و تصویری»، «گروه‌های مخرب، عرفان‌های دروغین و شیطان‌پرستی» و «نقش و جایگاه فراشناخت در یادگیری» با مطالعات (۱۰) و نیازهای آموزشی «نحوه برقراری ارتباط نوجوان با جنس مخالف»، «توجه به نقش تربیت دینی صحیح در جلوگیری از کج‌روی‌های اولیه نوجوانی» و «تربیت جنسی با تأکید بر آمادگی نوجوان برای آینده» با مطالعات (۴، ۱۱، ۱۰، ۱۱) همسو و مطابق است. علاوه بر این، پژوهش حاضر به بررسی برخی از نیازهای آموزشی والدین پرداخته است که این مسائل بیشتر در خانواده‌های نظامی نمود دارد. برخی از این نیازها عبارت‌اند از: «رشد توانایی انطباق‌پذیری نوجوان با محیط‌های چندگانه»، «چگونگی نظارت مادر بر روی رشد نوجوان در غیاب پدر» و «شناخت علائم آسیب‌زای نوجوانان در خانواده‌های نظامی». در تبیین این یافته می‌توان از دو جنبه بحث کرد، نخست: خانواده‌های نظامی به دلیل ماهیت شغلی خود گاهی مجبور می‌شوند تا چندین موقعیت مکانی را تجربه کنند. این تغییرات باعث می‌شود تا نوجوانان موقعیت‌های استرس‌زایی همچون، انطباق‌پذیری با محیط جدید، یافتن دوستان جدید و مشکلات تحصیلی را تجربه کنند (۳۳). علاوه بر این، Sherman و Glenn (۳۴) معتقدند شرایط تحمیل شده به نوجوان زمانی حادث خواهد شد که آنها از نقش

این مطالعه نیازهای آموزشی اولیاء دانش‌آموزان برای برنامه‌های آموزش خانواده را در سطح مدارس یک شهرک نظامی گزارش می‌کند. قصد این مطالعه درک بهتری از نیازهای آموزشی والدین، یافتن ضروری‌ترین نیازها و اولویت‌بندی آنها در برنامه‌های آموزش خانواده می‌باشد. از آنجا که نیازسنجی به‌عنوان اولین قدم در درک و شناسایی مشکلات است، این مطالعه در تلاش بوده است تا با بهره‌گیری از این روش به این مهم نائل آید (۳۲). این مطالعه با سه مطالعه قبلی حکیم‌زاده و همکاران (۱۰)، عصاره و نصیری (۱۱)، نبوی (۴) که در (۱۱) نیازهای آموزشی والدین دانش‌آموزان مقطع متوسطه و در (۱۰، ۴) نیازهای آموزشی والدین تمامی مقاطع تحصیلی، مورد بررسی قرار گرفته بود ارتباط پیدا می‌کند، (البته در این زمینه در مناطق نظامی هیچگونه تحقیقی صورت نگرفته است). با این حال، پژوهش حاضر از جهاتی متفاوت با پژوهش‌های صورت گرفته در این حوزه است. به این ترتیب که، اولاً، پژوهش حاضر متمرکز بر روی نیازهای آموزشی والدین برای برنامه‌های آموزش خانواده در بین خانواده‌های نظامی است و ثانیاً، برخلاف پژوهش‌های قبلی، در این پژوهش علاوه بر دیدگاه والدین از دیدگاه دانش‌آموزان هم برای تعیین اهداف آموزشی در برنامه آموزش خانواده استفاده شده است. نتایج پژوهش حاضر نیازهای آموزشی والدین نظامی در برنامه‌های آموزش خانواده را در چهار بعد اجتماعی - فرهنگی، تحصیلی، مذهبی و جسمی - بهداشتی نشان می‌دهد. این نتایج با یافته‌های پژوهش (۴، ۱۱، ۱۰) همسو و

بین دختر و مادر، دختران راحت تر می توانند مسائل بهداشتی خود را با مادران در میان بگذارند.

در حالت کلی، نتایج بررسی های انجام شده در این تحقیق را می توان بر اساس دیدگاه دانش آموزان و والدین نظامی به تفکیک گزارش داد. نتایج بررسی های انجام شده نشان داد در مجموع اولیاء دوره های اول و دوم متوسطه، نیازهای جسمی- بهداشتی را به عنوان اولویت اول خود در برنامه های آموزش خانواده در نظر گرفته اند. اولیاء دانش آموزان اول متوسطه نیازهای اجتماعی- فرهنگی را به عنوان اولویت دوم، و نیازهای مذهبی و تحصیلی را به ترتیب به عنوان اولویت های بعدی انتخاب کرده اند. در مقطع دوم متوسطه پس از نیازهای جسمی- بهداشتی به عنوان اولویت اول، نیازهای مذهبی، تحصیلی و اجتماعی- فرهنگی به ترتیب، از اولویت بعدی برای والدین جهت طرح در برنامه آموزش خانواده برخوردار است. همچنین در این تحقیق مشاهده شد که هیچ اختلافی بین نیازهای مادران و پدران در برنامه آموزش خانواده وجود ندارد.

همچنین نتایج بررسی های انجام شده در خصوص اولویت دیدگاه دانش آموزان نسبت به نیازهای خود در برنامه آموزش خانواده در مقطع اول متوسطه (۱۲ تا ۱۴) سال نشان داد نیازهای جسمی- بهداشتی، تحصیلی، اجتماعی- فرهنگی و در نهایت مذهبی به ترتیب از مهم ترین اولویت جهت طرح در برنامه های آموزش خانواده برای این گروه سنی برخوردار است. در بین گروه سنی ۱۵ تا ۱۷ سال نیازهای تحصیلی، مذهبی، اجتماعی- فرهنگی و در نهایت جسمی- بهداشتی به ترتیب از اولویت برخوردار هستند. (البته به جز بعد اجتماعی- فرهنگی در بقیه ابعاد تفاوت زیادی از لحاظ اولویت بندی وجود ندارد). همچنین پسران اظهار کرده اند نیازهای جسمی- بهداشتی شدیدتری را نسبت به دختران دارند. از این رو، با توجه به یافته های پژوهش پیشنهاد می گردد مدرسان آموزش خانواده علاوه بر آموزش سرفصل های مصوب برای خانواده های غیرنظامی، به آموزش عناوین پیشنهادی حاضر که جزء نیازهای آموزشی والدین نظامی می باشد، در سطح مدارس در شهرک های نظامی توجه کنند. همچنین انتظار می رود با توجه به یکدست نبودن خانواده های نظامی از بابت نوع یگان و رسته های خدمتی در تحقیقات آینده به نیازهای متفاوت هر یک از یگان ها و رسته ها توجه جداگانه شود.

در زمینه محدودیت های پژوهش حاضر می توان به یکدست نبودن خانواده های نظامی از بابت نوع یگان خدمت و همچنین رسته های خدمتی اشاره کرد. چراکه برخی از نظامیان محترم (یگان ویژه پاسداران، رسته های رزمی در ارتش و سپاه) به نیازهای آموزشی متفاوت از یکدیگر اشاره می کردند که در این تحقیق به دلیل گستردگی موضوع مجال رسیدگی به آن نبود. لذا انتظار می رود در مطالعات بعدی این نقیصه برطرف گردد. همچنین دسترسی مشکل به خانواده های نظامی در سطح مدارس چه در حین جلسات

نظارتی پدر در خانه به دلیل اعزام به مناطق جنگی محروم می شوند، از این رو، وظایف نظارتی مادران به مراتب دشوارتر از قبل می شود که این امر ضرورت تشکیل جلسات آموزشی برای مادران را توجیه می کند.

همچنین در این مطالعه به بررسی تفاوت میان نیازهای آموزشی اولیاء و ارتباط آن با متغیرهایی همچون جنسیت و مقطع تحصیلی برای والدین و دانش آموزان پرداخته شده است. یافته های پژوهش های پیشین نیازهای مذهبی- اخلاقی را در تمام دوره های تحصیلی از نگاه والدین دارای اولویت اول می دانند (۱۱،۱۰،۴)، در حالی که پژوهش حاضر نیازهای جسمی- بهداشتی را در هر دو مقطع تحصیلی به عنوان اولویت اول والدین نظامی نشان می دهد. در تبیین این یافته می توان چنین اظهار کرد که از یک سو، والدین نظامی به دلیل شرایط شغلی استرس زا، تغییر مکان پی در پی، انتظارات متفاوت افراد از سبک زندگی آن ها روزانه با فشارهای متعددی در زندگی روبه رو می شوند که این امر نیاز به مراقبت های ویژه را می طلبد و از سوی دیگر، تحقیق حاضر در بافتی صورت پذیرفت که افراد برای دسترسی به اماکن مذهبی و فرهنگی و سایر نیازهای مذهبی- اخلاقی با مشکلی روبه رو نبودند. علاوه بر این، نیازهایی همچون، «استراتژی های مقابله ای با استرس» و «توجه به نقش حمایت روانی والدین در کاهش اختلال استرس» در هر دو مقطع تحصیلی از نگاه والدین یکسان بود. سایر یافته ها نشان می دهد که بین دیدگاه مادران و پدران در انتخاب نیازهای آموزشی تفاوت وجود ندارد. به عبارت دیگر هر دو گروه نیازهای یکسانی را در برنامه های آموزش خانواده دارند. این یافته با نتایج تحقیقات (۱۱،۱۰،۴) کاملاً همسو است.

نتایج تحقیق در خصوص اولویت اول نیازهای آموزشی از نگاه دانش آموزان در مقاطع تحصیلی حاکی از آن است که نیازهای جسمی- بهداشتی در مقطع اول متوسطه (۱۲ تا ۱۴ سال) از اولویت اول دانش آموزان برخوردار است، در حالی که در مقطع دوم متوسطه (۱۵ تا ۱۷ سال) نیازهای تحصیلی از اولویت اول برخوردار است. در تبیین این یافته می توان چنین گفت که تصمیم گیری در مورد آینده شغلی و هدایت تحصیلی دانش آموزان در مقطع دوم متوسطه موجب شده است تا آنها اولویت بیشتری را به نیازهای تحصیلی بدهند. همچنین، بین دیدگاه دانش آموزان از نظر جنسیت، در بعد جسمی- بهداشتی تفاوت وجود دارد. بدین صورت که پسران اظهار کرده اند نیازهای جسمی- بهداشتی شدیدتری را نسبت به دختران دارند. در تبیین این یافته می توان به نکاتی از این دست اشاره کرد، نخست: در مدارس دخترانه این ناحیه به دلیل در نظر گرفتن بسته های آموزشی جهت مراقبت های بهداشتی همچون، بلوغ دختران، علائم قاعدگی انتظار می رود این نیاز کم تر احساس شود و دوم: به دلیل حضور مستمر مادر در خانه (نسبت به پدران که به دلیل وضعیت شغلی مدت ها از خانواده دور هستند) و موانع ارتباطی کمتر

دارد. از این رو، یافته‌های این تحقیق می‌تواند به‌عنوان مبنایی برای این تجدیدنظر مورد استفاده قرار بگیرد.

تشکر و قدردانی: این پژوهش با حمایت مرکز علوم رفتاری دانشگاه علوم پزشکی بقیه‌الله (عج) به کد ۹۵-۱۰-۰۰۱۱۰۹ مصوب ۱۳۹۵/۱۰/۱۷ صورت پذیرفته است. لذا، از کلیه مدیران مدارس شهرک نظامی و آموزش و پرورش منطقه ۱ تهران که زحمت هماهنگی جلسات نیازسنجی را داشتند و همچنین کلیه والدین نظامی که وقت‌گرانیهای خود را صرف جلسات نیازسنجی و تکمیل پرسشنامه کردند صمیمانه سپاسگزاریم.

تضاد منافع: بدینوسیله نویسندگان تصریح مینمایند که هیچ گونه تضاد منافی در خصوص پژوهش حاضر وجود ندارد.

منابع

- Melvin AJ. How Japanese school promote parental involvement? Int J Soc Sci Humanit Res. 2010; 2(1): 91-98.
- Lundahl BW, Tollefson D, Risser H, Lovejoy MC. A meta-Analysis of father involvement in parent training. Res Soc Work Pract march. 2008; 18(2): 1-10.
- Child Welfare Information Getaway. Parent education strengthen family and reduce the risk of maltreatment 2013. children's bureau Available at: https://www.childwelfare.gov/pubs/issue_briefs/paretd/ Accessed July 9, 2017.
- Nabavi S. The need assessment parent – student for family training program in Tehran school. Journal of Family and Research 2005; 2(3): 97-115.
- Parent-Teacher Association. Comprehensive Family Training Direction. Iranian Parent-Teacher Association Central Bureau 1998.
- Gordon M, Louis KS. Linking parent and community involvement with student achievement: comparing principal and teacher perceptions of stakeholder influence. American Journal of Education. 2009; 116: 1-31.
- Lundahl BW, Nimer J, Parsons B. preventing child abuse: A meta-analysis of parent training programs. Res Soc Work Pract. 2006; 16(3): 51-62.
- Gonzale - DeHas AR, Willems PP, Holbein DM. Examining the relationship between parental involvement and student motivation. Educ Psychol rev. 2005; 17(2): 99-123.
- Kumpfer KL, Alvarado R. Strengthening America's families: model family programs for substance abuse and pregnancy prevention. Washington, DC: Center for substance abuse and office of juvenile justice and inquery prevention. 1998: 1-18.
- Hakimzadeh R, Mirzabeghi MA, Rasolisaghay M. The need assessment of family training program for parent-student in district Tabriz. Journal of Instruction and Evaluation. 2014; 7(26): 7-24.

نیازسنجی و چه در حین توزیع پرسشنامه از دیگر محدودیت‌های پژوهش حاضر بود.

نتیجه گیری

در مجموع یافته‌های مطالعه حاضر تعداد ۱۹ و ۲۱ نیاز آموزشی به ترتیب در مقطع اول و دوم متوسطه در چهار بعد اجتماعی- فرهنگی، تحصیلی، مذهبی و جسمی- بهداشتی را به عنوان نیاز- های آموزشی اولیاء نظامی در برنامه‌های آموزش خانواده شناسایی نمود. همچنین نیاز آموزشی جسمی- بهداشتی از بالاترین اولویت برای دانش‌آموزان و والدین نظامی در برنامه آموزش خانواده برخوردار است. به عبارتی دیگر این پژوهش نشان داد که به دلیل تفاوت نیازهای آموزشی در بین خانواده‌های نظامی و غیرنظامی ضرورت تجدیدنظر در محتوای این دوره‌ها بیش‌ازپیش ضرورت

- Assareh AR, Nasiri S. study of educational needs of parents and secondary school students in different subcultures of Iran. Journal of Educational Innovations 2006; 4(14): 64-106.
- Fathabdi J, Amuyi R. study of the performance of family training classes in sight of parents and school principals in the cities of Tehran province. Research Council of Education Organization of Tehran cities (Unpublishe).
- Fyilling I, Sandvin JT. The role of parents in special education: The notion of partnership revised. Eur J Spec Needs Educ. 1999; 14(2): 144-157.
- Jensen LA, Arent JJ. Going global: new pathways for adolescents and emerging adults in a changing world. J Soc Issues. 2012; 68(3): 473-492.
- Zick CD, Smith KR, Brown BB, Fan JX, Jones LK. Physical activity during the transition from adolescence to adulthood. J Phys Act Health. 2007; (4): 127-137.
- Deborah YT. Emotional and cognitive during adolescent. Curr Opin Neurobiol. 2007; 17(2):251-257.
- Hashmi S. Adolescence: An age of storm and stress. Review of Arts and Humanities. 2013; 2(1): 19-33.
- Ahmadi Kh, Khodadadi Sangdeh J. Parental monitoring among adolescents of military families. Military Caring Sciences. 2015; 2(3): 127-133.
- SteelFisher GK, Zaslavsky AM, Blendon RJ. Health-related impact of deployment extensions on spouses of active duty army personnel. J Mil Med. 2008; 173(3):221-229.
- Davis AJ. The effects of military deployment on children health and well-being. A dissertation for degree of master. Nursing. Washington State University. College of nursing 2011.
- Wu D, Chu N, Lin Y, Lai H. Aggregation of adverse behaviors and its affecting factors among young military conscripts in Taiwan. Addict Behav. 2007; 32: 1302-8.

22. Engels RC, Scholte Hj, Lieshout CF, Kemp RD, Overbeek, G. Peer group reputation and smoking and alcohol consumption in early adolescence. *Addic Behav.* 2006; 31,440–449.
23. Fallu JS, Janosz M, Briere FN, Descheneaux A, Vitaro F, TremblayRE. Preventing disruptive boys from becoming heavy substance users during adolescence: A longitudinal study of familial and peer relate protective factors. *Addict Behav.* 2010; 35 (12): 1074-82.
24. Onishi A, Kawabata Y, Kurokawa M, Yoshida T. A mediating model of relational aggression, narcissistic orientations, guilt feelings, and perceived classroom norms. *School Psycho Int.* 2012; 33 (4): 367-90.
25. Yates L. Purple Alert: helping education understand the unique needs of adolescents with military and veterans parent. *Journal of Texas Alliance of Black School Education.* 2016;2(2):72-84.
26. Chandra A, Lara-Cinisomo S, Jaycox LH, Tanielian T, Burns R M, Ruder T, Han B. children on the home front: The experience of children from military families. *Pediatrics.* 2010; 125(1): 16-25.
27. Rokrok S, Ahmadi Tahour-Soltani M, Dowran B. The comparison of risky behaviors and some of their underlying factors in the college students from military and non-military families. *J Mil Med.* 2015; 17(3): 163-170.
28. Khodadadi-Sangdeh J, Ahmadi K, Mollazamani A, Albokordi S. Identifying the prevalence of high risk behaviors among adolescents of military families. *J Mil Psychol.* 2012; 3(9):19-28.
29. Savanam CS, Lidia K. brainstorming. *J Manag* 2012; 2(4): 113-117.
30. Ghada AS. Employment of colaizz's strategy in description phenomenology: A reflection of a researcher. *Eur Sci J.* 2012; 8(27): 31-43.
31. Ishak NM, Abu Bakar AY. Developing sampling frame for case study: challenges and conditions. *World Journal of Education.* 2014; 4(3): 29-34.
32. Kolahi A, Tahmoureszadeh S, Sohrabi M, Shokohi S, Nabavi M. Research priorities of infectious diseases research center, Shahid Beheshti University of Medical Sciences. *Iranian Journal of Infectious Diseases and Tropical Medicine.* 2007; 12(38):1-9.
33. Bradshaw CP, Sudhinaraset M, Mmari K, Blum R. school transitions among military adolescents: A qualitative study of stress and coping. *School Psych Rev* 2010; 39(1):84–105.
34. Sherman MD, Glenn MA. Opportunities for school psychologists working with children of military families. *School Psych Rev.* 2011;39(5):1-6.